

Værdibaseret planlægning

Bauman og byen

- om den flydende moderne metropol

Michael Hviid Jacobsen

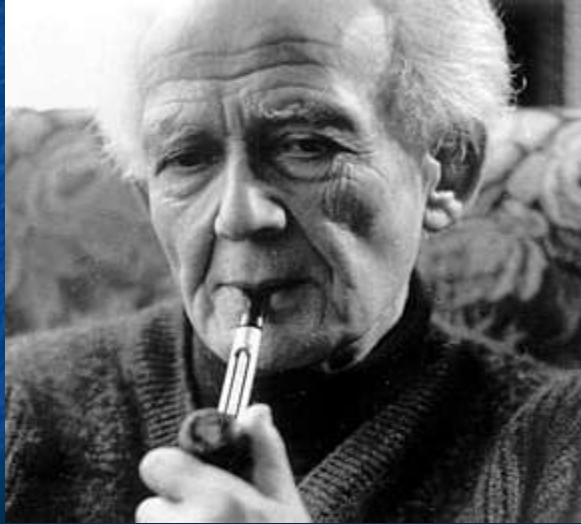
Associate Professor, Aalborg Universitet

Hensigten med oplægget

- Præsentere et kritisk sociologisk perspektiv på fremvæksten af den flydende moderne metropolis med indtryk fra en angloamerikansk kontekst
- Tilbyde nogle – indrømmet – generaliserende teoretiske betragtninger og begreber fra en nyere samfundsteori
- Præsentere konturerne af et utopisk perspektiv på byens problemer og potentialer i en flydende moderne verden

Zygmunt Bauman

Baggrunden for Baumans byfokus

- Baumans sociologi er en *kritisk sociologi*
- Bauman fokuserer på *social stratifikation*
- Bauman ønsker *aktiv deltagelse* i byrummet
- Bauman ønsker en *aktiv offentlighed*
- Baumans frygt består i *frygten for det tomme rum*
- Bauman ønsker en *humanisering* af rummet

Metaforen om den flydende modernitet

- En modsætning til fortidens 'faste modernitet', hvor alting var forudsigeligt, planlagt og kontrolleret
- I den flydende modernitet er alt under opløsning – relationer, identiteter, fællesskaber og steder
- I den flydende modernitet forsøger man forgæves på at holde styr på og kontrollere det ukontrollerbare
- Den flydende modernitet er gennemindividualiseret
- Storbyen udgør en komprimeret miniature-udgave af alle øvrige udviklingstendenser i samfundet og et vindue mod fremtidens problemstillinger
- Det er netop i storbyen, at den flydende modernitets særegne træk forenes og forstærkes

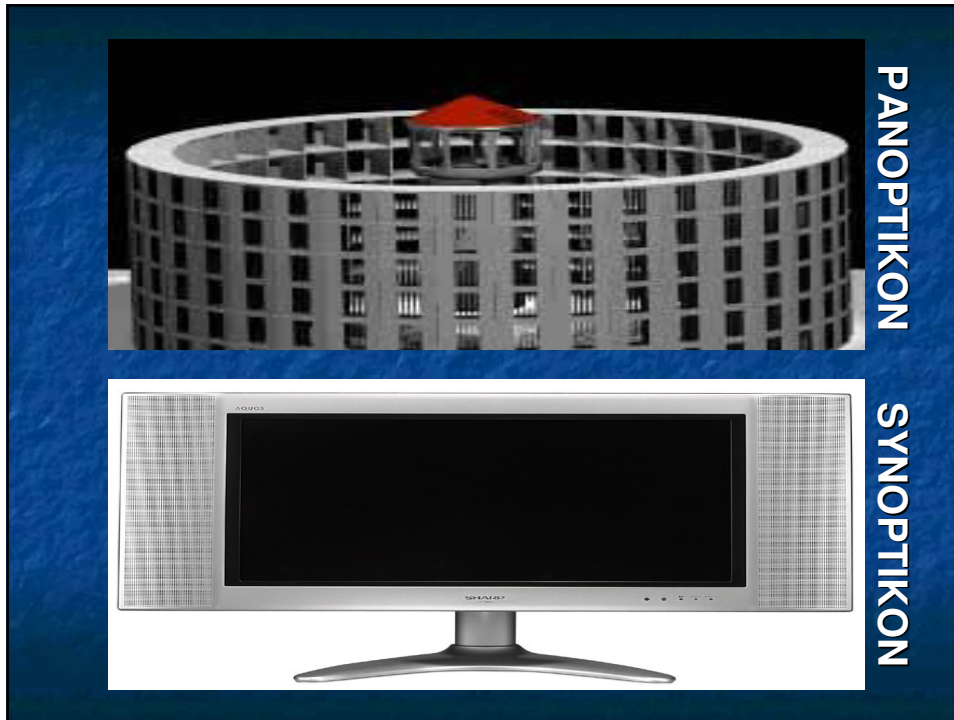
Ikke-stedernes fremvækst

- Bygger på den franske sociolog Marc Augés begreb fra bogen *Non-Places* (1995)
- En kraftig kvantitativ stigning i omfanget af vejnet, parkeringspladser, afskærmede steder, shopping malls, lufthavne, transitsteder, hotelkæder og grænseområder på bekostning af 'sociale rum'
- Et 'ikke-sted' er kendetegnet ved ikke at facilitere menneskelig interaktion eller kommunikation og ved at være et sted uden historik eller symbolsk betydning
- Et 'ikke-sted' besidder kun en sin endimensionale funktionalitet f.eks. Til forbrug eller transport
- Ikke-steder medfører distance, isolation, ensretning og afføder følelser af fremmedgørelse og meningsløshed

Den stratificerede og militariserede by

- Fremvæksten af 'portfællesskaber', 'frygtfællesskaber' og *instant communities* som følge af tiltagende globalisering, immigrationsbølgen og øget individualisering
- Disse typer af fællesskaber bygger alle på en særlig befæstningsmentalitet, på klassiske inklusions- og eksklusionsmekanismer og på en 'os' versus 'dem'-tankegang (frygten for det fremmede)
- De 'frivillige ghettoer' versus de 'ufrivillige ghettoer'
- 'Panoptikon' for de fattige og 'Synoptikon' for de rige
- Fremvæksten af BIDS (*business improvement districts*) – kommercialiseringen af det offentlige rum
- Selv bilerne (f.eks. SUV'ere) imiterer nu armering/befæstning
- Overvågning, kontrol og patruljering som en iboende del af det offentlige rum

Frygtens arkitektur

- Byrummets indretning bliver i stadig stigende grad præget af segregering, eksklusion og adskillelse
- Stephen Flustys rammende begreber for fremvæksten af:
  - *Stikkende steder* – steder, der ikke kan anvendes på en komfortabel måde
  - *Glatte steder* – steder, der ikke kan nås
  - *Skorpede steder* – steder, der ikke er tilgængelige
  - *Anspændte steder* – steder, der ikke kan benyttes, uden at man bliver iagttaget/overvåget
  - *Hemmelige steder* – steder, der ikke kan findes

“Frygtens og intimideringens arkitektur breder sig nu udover byens offentlige områder og forvandler dem på utrættelig omend uigennemskuelig vis til tæt bevogtede og konstant overvågede steder. Opfindsomheden kender på dette punkt ingen grænser ... Hvad angår virksomhedernes hovedkontorer og stormagasiner, der indtil for ikke så længe siden udgjorde leverandører, brændpunkter og magneter for det urbane rum, er de nu i stedet interesserede i at flytte ud fra bycentrene og ind i kunstige, splinternye konstruerede miljøer med et vist bylivsimiterende tilbehør såsom forretninger, restauranter og visse spredte beboelsesområder, der blot er inkluderet for at camouflere den gennemgribende måde, hvorpå byens primære tiltrækningskraft – dens spontanitet, fleksibilitet og evne til at overraske og tilbyde eventyrlige oplevelser – er blevet skåret væk og uddrevet”

- Zygmunt Bauman (2005): “At søge ly i Pandoras æske”.
Dansk Sociologi, 16 (3):65-77.

Det offentlige men ikke folkelige rum

- Adfærden bliver mekanisk, målrettet og indadvendt
- Mennesker glemmer basale sociale kompetencer og færdigheder for åben kontakt og gensidig interesse
- ‘Høflig uopmærksomhed’ (Erving Goffmans begreb) dominerer vores færden i det offentlige rum
- *Mismeetings* snarere end *meetings* er kontaktformen
- Mennesker danner ikke længere forsamlinger, men udgør kun anonyme masser eller aggregater
- Det offentlige rum er i dag blot blevet til en samling af private rum – en umiddelbar forlængelse af privatlivet (‘forbrugskatedraler’), og rummet er rensset for enhver spænding, overraskelse og møde med det uventede

Det humaniserede byrum

- Fremme mødet med og forståelsen for det fremmedartede og uforudsigelige
- Omskabe rummet til Mikhail Bakhtins 'karneval' præget af ambivalens, uforudsigelighed og spontanitet snarere end af planlægning, orden og kontrol
- Sikre lige og åben adgang for alle til alle dele af det offentlige rum
- Muligheden for at skabe en civil og politisk offentlighed – en *agora* – der kan modvirke individualisering, og som kan om handle andet end forbrug